

ОГЛЯД ПЕРСПЕКТИВ ЩОДО РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНИХ (ПУБЛІЧНИХ) ФІНАНСІВ

Севрюков В.В.

к. е. н., доцент Антоненко В.М.

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

м. Покровськ, Україна

З набуттям незалежності і трансформації української економіки від планово-директивної моделі до моделі вільного ринку неодноразово піднімалось питання реформування молодшої системи фінансів. Перебудова фінансової сфери країни та численні потрясіння, викликані дезінтеграцією господарського комплексу СРСР, спричинили фінансові ускладнення, відлуння яких триває досі.

Кардинальна реформа державних фінансів назрівала досить довго і в зв'язку з європейською інтеграцією і наближенням стандартів України до стандартів Європейського Союзу, саме фінансова реформа повинна стати ковтоком свіжого повітря в період затяжної фінансової кризи в країні.

Україна має розвинений фінансовий сектор з такими гігантами, як Приватбанк і Ощадбанк, але реформа у першу чергу торкнеться сфери державної соціальної і фінансової політики. Українська податкова система є застарілою, оскільки не використовує передовий досвід країн Європейського Союзу, такий як прогресивна шкала оподаткування, податок на виведений капітал, податок на розкіш тощо.

Ситуація погіршується також тим, що, якщо в країнах ЄС діють низькі, навіть від'ємні, ставки рефінансування, то в Україні ставки рефінансування Національного Банку – одні з найвищих [3], а це сповільнює розвиток і розгортання промисловості і не покриває дефіцит бюджету країни. Високі ставки рефінансування, штучно утримуваний курс гривні, корумповані нестабільні інститути держави відлякують іноземних інвесторів. За даними рейтингу легкості ведення бізнесу, Україна посідає 64 місце серед 190 країн, та знаходиться між Саудівською Аравією і Індією [6], що свідчить про недостатній рівень стабільності судових і фінансових інститутів, а також про великий рівень їх корумпованості.

Накреслимо основні тези власного погляду щодо перспектив реформування державних фінансів в країні.

1. Загалом реформа державних фінансів базується на таких принципах:

1) реалістичність – проблемою реалізації принципу є те, що значна частина економіки перебуває в тіні і не може бути врахована і оподаткована;

2) прозорість – будь-які експерти всього лише люди, і прогнозувати бюджет, не маючи загальної планової системи обліку і контролю неможливо, так само, як і гарантувати непідкупності цих експертів;

3) пріоритетність – дуже хороший принцип, якщо до виставлення пріоритетів залучають більшість громадян;

4) майбутнє зростання – будь-яка стратегія провалиться, якщо не знайде відгуку від широких мас населення, тому бажано залучати органи місцевого самоврядування для складання загального плану на індикативних засадах.

2. Розвиток програмно-цільового методу.

Розвиток програмно-цільового методу неможливо уявити без ефективної судової системи і системи адміністративного примусу, тому вбачається ефективним розширити повноваження місцевих громад та органів виконавчої влади з можливістю усунення чиновників-порушників з посади загальним голосуванням місцевих комітетів.

Отже, програмно-цільовий метод має бути поширений на більшість регіонів і мати своєрідну специфіку, зважаючи на географічне, соціальне, фінансове і культурне становище регіонів.

3. Поліпшення управління фінансовими ризиками.

Управління фінансовими ризиками ускладнено у зв'язку з ситуацією, що склалася на сході країни, тому найбільш доцільним засобом обліку і контролю фінансових ризиків є прогнозування за ф'ючерсними контрактами. Також неможливо обкласти податками тіньовий бізнес, а в умовах карантину прибуток ринкових гравців і простих споживачів нестабільний. Макроекономічна ситуація в Україні не дозволяє будувати будь-які прогнози, навіть на день вперед. Під загрозу існування поставлено усю державу. Для того, щоб створити ефективно систему управління фінансовими ризиками, необхідний стабільний дохід підприємств, який за умови пандемії може забезпечити держава, як покупець останньої надії. Вважаємо, що для такої системи треба дотримуватись таких принципів:

- стабільності – державі необхідно забезпечити стабільну базу розвитку бізнесу;
- невідворотності покарання – закон однаково суворий для всіх, від двірника до олігарха;
- підзвітності – закладення в фінансові звіти підприємств плану розширення виробництва на наступний рік;
- прозорості – інформація про стан публічних фінансів повинна бути доступна для всіх без винятку членів суспільства і бути підзвітна громадянському суспільству.

4. Верифікація державних виплат.

Це є необхідний захід для економії державних фінансів і справедливого розподілу державного бюджету, оскільки багато громадян зловживають субсидіями й пенсіями давно померлих родичів. Але маємо додати, що процедура верифікації повинна бути переведена в електронний характер по базах даних лікарень, хоспісів, університетів тощо. Переклад процедури верифікації на електронні рейки дозволить звільнити частину робочої сили та зробити його зручнішим для одержувачів соціальної допомоги.

5. Нова модель фінансування охорони здоров'я.

Перехід системи охорони здоров'я на ринкові рейки позбавить тяжкої ноші державу, але значно погіршить умови пацієнтів; як показала практика, ринкова медицина США жахливо неефективна [4], тому без національної

системи загального обов'язкового медичного страхування не обійтися. Така модель вже існує в Німеччині та Нідерландах та показала свою ефективність, але найбільш вдалою все ж є Кубинська [5] модель охорони здоров'я.

Однак, великою перевагою нової системи охорони здоров'я є її інформатизація, яка забезпечить швидкий доступ лікарів до карток пацієнтів, історії їх хвороби та попередніх діагнозів.

6. Удосконалення міжбюджетних відносин.

Це є вельми важливий аспект у напрямку забезпечення справедливого розподілу державних грошових коштів. Величезний крок для децентралізації фінансових ресурсів країни вкрай необхідний для розвитку місцевої інфраструктури. Він надає можливість місцевим бюджетам фінансувати загальноміські інфраструктурні проекти і безпосередньо громадянам брати участь у розвитку власного міста. Така реформа, на наш погляд, дасть громадянам небачені раніше права і можливості щодо поліпшення життя себе і городян, оскільки місцеві ради краще інформовані про ситуацію в їх рідному місті.

7. Підвищення прозорості бюджетів.

Введення системи загальнообов'язкового державного електронного реєстру значно підвищило прозорість доходів і витрат конкретних осіб, але не всієї бюджетної системи, тому в поточній реформі планується введення проекту (E-Data) – бази даних, аналогічної єдиному державному реєстру платників податків України. Прозорість системи публічних фінансів – необхідний крок для створення досконалої системи обліку фіскальних ризиків. Така реформа значно посилює контроль публічних фінансів з боку громадянського суспільства. Подібний захід дасть громадянам зручний доступ до всієї потрібної їм інформації в будь-який момент і приверне іноземні інвестиції.

Загальною проблемою у зв'язку з цим вважається підтримка серверів і електронної бази даних в стабільному стані і забезпечення захисту їх проти хакерських і Ddos атак.

8. Монетизація субсидій

З 01 жовтня 2019 року розпочав діяти механізм надання пільг на оплату житлово-комунальних послуг у грошовій формі [1]. Монетизація субсидій, як вважається, знижує витрати держави по перерахуванню та пошуку рахунків компаній, надає послугу споживачеві і відсіває недобросовісних громадян, які офіційно ніде не працюють і отримують, так звану «чорну зарплату» і нелегально працевлаштовані.

Але система монетизації субсидій має і суттєвий недолік – це нарахування субсидії за заниженими нормами, що робить допомогу менш ефективною і погіршує стан малозабезпечених домогосподарств. По рахунках платить держава, а решта залишається споживачеві, в зв'язку з цим часто виникають ситуації спірних рахунків, і система загальмовується в пошуках вірного рахунку. Цього можна було б уникнути, якби рахунок оплачував сам одержувач субсидії.

Крім того, система оформлення субсидій надто часто змінюється, що викликає величезні черги в управліннях соціального забезпечення. Субсидію призначають не за споживанням, а за квадратними метрами житлової площі, що позбавляє субсидіанта шансу економії.

Якщо ж ці люди отримають субсидію «живими грошима», у них зміниться ставлення до них. Вони можуть вирішити: «Якщо ми разом з ініціативними мешканцями скоротимо споживання, то мені і субсидію дадуть, і я собі щось залишу». У голові цей «вимикач» переключиться. Тому монетизація важлива для всіх споживачів.

Підсумовуючи власні роздуми про проведення реформи в галузі державних (публічних) фінансів, варто у якості висновку довести наступне. Фінансова реформа в Україні, хоч і являє собою необхідний крок для подальшої інтеграції України в світове господарство, але наразі є дуже спірною, оскільки орієнтується не на всіх громадян країни і не в повній мірі відображає інтереси більшості. Реформу потрібно продовжувати і допрацьовувати, підвищуючи таким чином контроль громадянського суспільства над публічними фінансами і систематично виводячи з тіні пільговими умовами і індикативним плануванням тіньовий бізнес. Для ефективної роботи системи публічних фінансів законність є запорукою працездатності.

Список використаних джерел

1. Деякі питання надання житлових субсидій та пільг на оплату житлово-комунальних послуг у грошовій формі : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.04.2019 р. № 373. Офіційний вісник України. 2019. № 36. С. 1263.
2. Офіційний сайт законодавчої бази України. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 18.04.2020).
3. Офіційне Інтернет-представництво Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/monetary/stages/archive-rish/> (дата звернення: 18.04.2020).
4. Shumaker, Lisa (11 April 2020). "U.S. coronavirus deaths top 20,000, highest in world exceeding Italy: Reuters tally". Reuters. Retrieved 21 April. URL: <https://www.yahoo.com/lifestyle/u-coronavirus-death-toll-climbs-154342426.html/> (дата звернення: 18.04.2020).
5. Український медичний портал. Львів, 2013. URL: <http://msvitu.com/archive/2013/february/article-7.php/> (дата звернення: 19.04.2020).
6. Business 2020 Comparing Business Regulation in 190 Economies 2020 URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/688761571934946384/pdf/Doing-Business-2020-Comparing-Business-Regulation-in-190-Economies.pdf/> (дата звернення: 19.04.2020).